

"Knocking on heavens door" – Musik och svenskar i semesterparadiset Gran Canaria

Eva Kjellander Hellqvist

"Svenskarna reser inte till någonting – utan från någonting"

Ovanstående citat inleder Lasse Åbergs film "Sällskapsresan" från 1980 som spelades in i San Agustín/Playa del Inglés på Gran Canaria. Det ligger fortfarande en hel del sanning i det, man vill undvika den svenska vintern, man vill slippa allt stök runt jul och man vill komma bort från vardagslivet. Själva handlingen i filmen stämmer också ganska bra överens med det sätt som många en- eller tvåveckorsturister tillbringar sin semester på, även om en del överdrivs av dramaturgiska skäl. Livet på Gran Canaria är inte som livet i Sverige, även om det finns svenskt kaffe på hotellet och man bara umgås med andra svenskar. Denna artikel handlar om svenska turister på Gran Canaria idag, 45 år efter att filmen spelades in, och hur de förhåller sig till framför allt musikaktiviteter i form av livespelningar på en specifik pub. Syftet med artikeln är därför att genom kulturanalys undersöka hur dessa personer tar del av ett antal musikaktiviteter och hur dessa aktiviteter får betydelse för upplevelsen på ön. En underfråga är om det har betydelse att de är just svenska och kan man se att svenskhet är något speciellt?

Att åka på semester eller förlägga längre perioder av ledighet på annat ställe än där man vanligtvis bor är inget nytt. För de flesta innebär semestern vila och återhämtning från arbete och vardagsliv. Vissa kanske reser utomlands en vecka eller två medan andra har sommarstugor i Sverige, eller i andra delar av världen, som dammas av och sopas ur för en välförtjänt ledighet. Många har dock inte råd vare sig att resa eller att ha sommarstuga och för dem är det semester på hemmaplan som gäller, kanske med trevliga utflykter i närområdet. Men för dem som har råd är det andra förutsättningar. För yrkesarbetande och studenter är det primärt sommaren som innebär en längre ledighet men för pensionärer, som lagt arbetet bakom sig, är det inte nödvändigtvis sommaren som är den viktigaste perioden för rekreation. Många, som uppnått pensionsålder, väljer att övervintra i till exempel Spanien, södra Frankrike, Thailand eller på någon av ögrupperna Kanarieöarna eller Balearerna. De flyr den svenska vintern och hyr eller äger ett vinterboende från oktober till april. Sedan åker de tillbaka till Sverige för att njuta av vår och sommar. De flesta som lämnar Sverige under vintern gör det för vädret. Sol och värme är de viktigaste faktorerna för att bo utomlands under ett antal månader då det svenska vädret bjuder på regn, snö och kyla.

Föreliggande artikel har sitt fokus på svenskar på Gran Canaria och specifikt de södra delarna San Agustín och Playa del Inglés, där många

uppehåller sig, både som turister och som fast boende. Medelåldern på huvuddelen av dem som observerats och kommunicerats med är ganska hög (troligen över 70 år), detta eftersom just San Agustín är ett område med väldigt många övervintrande pensionärer. Dessa är sådana som kommit dit under kanske 30 år och som hyr eller äger sina bostäder. De hittar i området, det är inte speciellt backigt (vilket spelar roll för alla som tar sig fram med hjälp av rollatorer), det finns svenska restauranger och barer och lättillgängliga mataffärer. Det är lite som ett svenskt sommarstugeområde, alla känner varandra och många umgås dagligen. I området finns också Skandinaviska klubben, Svenska skolan och Svenska kyrkan. Alla dessa har regelbundet en mängd aktiviteter förutom de som förekommer på närliggande restauranger och pubar. Aktiviteter tycks vara viktiga för dem som tillbringar vintern där och musikuppträdanden är en stor del av dessa aktiviteter. Men först en liten översikt över platsen.

Gran Canaria är den tredje största av Kanarieöarna som ligger i Atlanten, 190 km utanför Afrikas nordvästra kust och består av 13 öar. Med cirka 850 000 invånare är den näst mest befolkad, Teneriffa är både till ytan och befolkningsmässigt störst. Den svenske entreprenören Bertil Harding anordnade 1957 den första charterresan till Las Palmas (huvudort på Gran Canaria) som blev startpunkten för en regelbunden flyglinje mellan Stockholm och Las Palmas. 1960 hade Kanarieöarna cirka 73 000 besökare och tio år senare ca 780 000. 1980 ca 2,2 miljoner och år 2000 cirka 10 miljoner besökare (Medina-Muñoz & Medina-Muñoz 2014: 16).

Varje år besöks Gran Canaria av cirka 2,5 miljoner turister varav svenskarna står för ungefär 10%. Flest är tyskar och briter med 30 respektive 25 %. Det finns flera olika klimatzoner på ön och södra delen är den varmaste året om, och också där flest turister befinner sig. Många av de svenska turisterna är så kallade övervintrare, det vill säga de reser ner till ön i oktober och stannar sedan till april. Många är pensionärer men det finns också ett antal barnfamiljer där man kan försörja sig via distansarbete och barnen går i den svenska skolan som ligger i San Agustín. Förutom övervintrarna anländer det charterflyg flera gånger i veckan under vinterhalvåret från mindre orter i Sverige som Kalmar, Växjö, Örebro med flera. Reguljärflyg går året om från de större flygplatserna. Allt sedan 1960-talet har alltså svenskar regelbundet åkt till Gran Canaria för semester och rekreation, det finns till och med ett minnesmärke i form av en dalahäst i området San Agustín på södra Gran Canaria.

Forskning om turister i Spanien¹

Det har under det senaste året varit mycket skrivelser om att turister inte längre är välkomna till Spanien. Demonstrationer har bland annat genomförts i

¹ För en översikt över turismens historia rekommenderas Orvar Löfgrens *On Holiday; A history of vacationing* (1999).

Barcelona, Palma (Mallorca) och Las Palmas (Gran Canaria) (se exempelvis <https://hejspanien.com/stora-demonstrationer-mot-overturism-pa-kanarieoarna/>). Detta grundar sig i flera saker, dels köper utländska turister upp bostäderna så att priserna trissas upp, dels så bygger stora konglomerat upp massiva hotellkomplex där gästerna tryggt kan vistas i flera veckor utan att behöva lämna stället. All-inclusive och underhållning på hotellet gör att behovet att gå ut på stan minskar och därmed förlorar många lokala näringsidkare sin inkomstkälla. Ytterligare ett skäl till diskussionerna om turismen är problemen med infrastrukturen. Ju fler turister desto svårare med sophantering, transporter och liknande. Trots detta så är tillströmningen av turister fortfarande stor. Det märks inte i turistorterna på Gran Canaria att turister inte skulle vara välkomna, snarare tvärtom. För väldigt många kanarier är turisterna den huvudsakliga inkomstkällan och den vill man inte mista. En orsak till att resandet inte avstannat på grund av skriverierna kan vara att de så kallade långliggarna inte räknar sig som turister utan som delvis bosatta i landet, medan de fast bosatta i vissa fall ser sig som spanjorer och tar avstånd från den svenska "kolonin". Mer om detta nedan.

Ann Woube avhandling från 2014, *Finding one's place: an ethnological study of belonging among Swedish immigrants on the Costa del Sol in Spain* handlar bland annat om samhörighet och hur svenskar skapar sig ett liv på solkusten på spanska fastlandet. Hon visar genom ett antal intervjuer dels hur de umgås med andra svenskar och dels hur de interagerar med det spanska samhället. Det som blir tydligt är att de flesta i hennes undersökning ändå väljer att umgås med likasinnade. Hon skriver:

More than anything, the Swedish presence on locations becomes valuable as Swedish arenas, around which to orientate one's daily life. Some of the interviewees relate to the experience of lost or diminishing connections and relations with Sweden as the territorial country of origin. In its place, the Swedish diasporic collective and its arenas become a compensatory source of national belonging, where the national affiliation to Sweden can be proliferated daily and infused with practices, expressions, and traditions of a Swedish past and present." (s.192).

Viktigt är dock att notera att det rör sig om svenskar som emigrerat och skapat sina liv på den spanska solkusten, alltså inte turister. Jag menar dock att dessa kan jämföras med långliggarna på Gran Canaria eftersom de tillbringar merparten av året på Gran Canaria, de inrättar sina liv på samma sätt som om de varit kvar i Sverige. Det finns därför också exempel på svenskar som inte väljer att umgås med andra svenskar utan har sitt umgänge bland lokalbefolkningen, speciellt de personer som är gifta med spanskfödda (Woube 2014). En studie som ligger nära ovanstående är Erik Olssons bok *Guiden till Spaniensverige; diaspora, integration och transnationalitet bland svenska föreningar i södra Spanien* från 2018 som berör olika slags gemenskaper bland de personer som han kallar för livsstilsflyttmigranter. Dessa

är svenskar som valt att förlägga hela eller delar av sina liv på den spanska solkusten och det är allt från yrkesverksamma till pensionärer. Han visar hur viktiga de olika svenska föreningarna är för att livet ska ha det mervärde de förväntar sig att få när de väljer att emigrera till Spanien.

Hazel Andrews undersökning från 2011 om brittiska turister i Magaluf på Mallorca visar på samma sätt hur britterna dras till de brittiska barerna och områdena där briter håller till. Hon talar om att turisterna skapar sitt eget landskap utifrån sitt sociala liv (Andrews 2011: 39). En tysk barägare i Magaluf beskriver briter så här: "Sometimes people start to come into our place, then they hear English spoken next door and go there instead" (Andrews 2011: 69). De brittiska turisterna skapar mening i sina liv utifrån de brittiska tecken/symboler som finns i Magaluf (Andrews 2011: 24). Engelsmännen pratar bara engelska och går bara till sina likar. Väldigt få turister talar spanska och personalen på många restauranger kan några få fraser på svenska och engelska men inte mer. Ofta fungerar det så att svenskarna beställer på svenska och pekar på menyerna och personalen svarar med korta fraser på svenska eller engelska. Det finns en god grund för missförstånd. Samtidigt finns det en ömsesidig önskan om att det ska fungera så för det mesta flyter det på bra. Om det blir problem tar man ofta hjälp av någon av affärsidkarna i närheten som i regel kan göra sig förstådda på de vanligaste språken svenska, tyska och engelska. Fast boende svenskar kan ofta lite spanska men får ibland ta hjälp av tolkar när de behöver ha kontakt med myndigheter eller sjukvård. Detta är en lukrativ rörelse för svenskar som talar flytande spanska.

De undersökningar som finns fokuserar i stor utsträckning på pensionärsliv och på hur icke-spanjorer integrerar med ortsbefolkning oavsett om det är på spanska fastlandet eller på någon Kanarieö. Det finns inte mycket skrivet om svenska turister och musik. När det förekommer är det som parenteser i större undersökningar, som kan ses exempel på nedan. Det finns också en del undersökningar som berör ekonomi och olika miljöaspekter. Ann Gavanas har skrivit boken *Pensionärsplaneten* där hon intervjuat svenskar boende på spanska fastlandet och på Kanarieöarna. Fokus är mest på att åldras i Spanien med allt vad det bär med sig. Gavanas är antropolog och ur projektet har det också sprungit ett antal forskningsartiklar med fokus på åldringsvård, hushållstjänster och livet som emigrant. Boken är utgiven 2016 men empirin samlades in 2013 och 2014. Musik nämns vid flera tillfällen i boken och repertoaren och kontexten är visor, svenska radiokanaler, kyrkan, danspalats för skandinaver med mera. Hon beskriver bland annat ett så kallat danspalats där svenskar träffas, dansar och lyssnar på musik (s. 68). På Gran Canaria finns exempelvis *Playa del sol*, där danslystna skandinaver träffas och dansar till olika skandinaviska dansband. Populära låtar är sådana som "Jag vill vara din Margareta", "Dag efter dag" och "Främling". Gavanas beskriver en Elvishow (oklart var showen var någonstans):

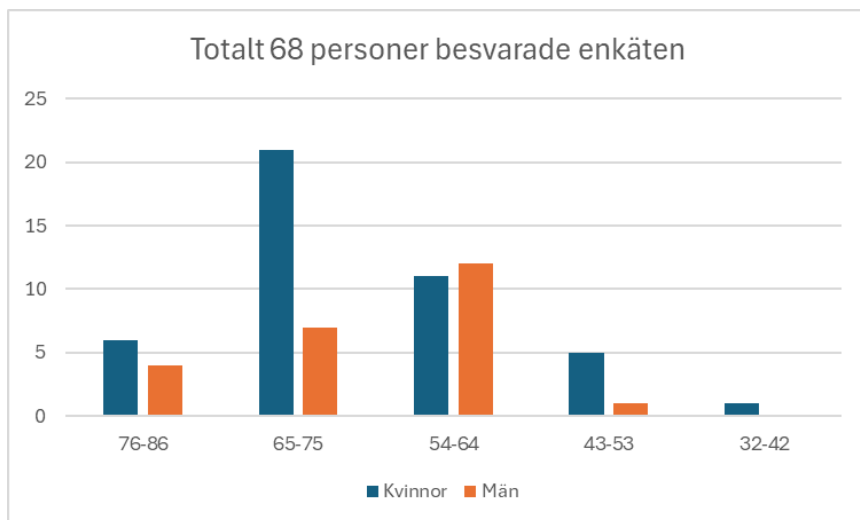
Några dagar senare är det Elvishowkväll på svenskbaren (hon har valt att neutralisera orter och ställen, *min kom.*) och Elvis juckar till allt han sjunger i sin tajta, glittriga dräkt, inklusive "In the Ghetto". Många svenska pensionärer, och några finlandssvenskar och norrmän, är församlade för Elvishowen men de är svårjobbade och sitter mest tysta om de inte får för sig att rusa upp på dansgolvet och ta sig en svängom. Elvis kliver fram bakom en av herrarna som sitter på en stol, lägger ena benet över hans axel, och juckar mot hans nacke (s. 102).

Huruvida beskrivningen i citatet kan anses vara generell är ovisst, men Elvishower förekommer varje vecka i flera olika tappningar runt om på ön så den är säkert inte orimlig. Exemplet är dock valt för att visa på en typ av framträdande som är mycket vanliga och som är ett alternativ för den som vill njuta musik under sin vistelse på Gran Canaria. En viktig plats för utlandssvenskar, menar Gavanoas, är Svenska kyrkan. Den spelar roll för sammanhållning och samhörighet (s. 46f). "Alla Spanienpensionärer verkar hamna på svenska kyrkan förr eller senare – oavsett om de är religiösa eller ej" (s. 46).

Metod och material

I föreliggande text ligger fokus på hur de svenska turisterna, långliggarna och de fast boende tar del av de musikaktiviteter som finns på södra Gran Canaria med fokus just på San Agustin. Materialet består av en enkät, olika informella samtal och observationer, men starten är enkäten. På Facebook finns det ett antal olika grupper som handlar om Gran Canaria. I den grupp som heter just Gran Canaria har en enkät lagts ut med frågor om temat. Frågorna handlade om i vilken utsträckning man gick och lyssnade på musik när man var på ön, om det fanns någon specifik artist man uppskattade och varför man lyssnade på musik. Gruppen har cirka 28 000 medlemmar och administreras av en svensk. Medlemmarna är allt från korttidsturister till fast boende och det diskuteras och frågas om allt möjligt, från boende och busstider, till väder och turismål. Dock var det enbart 68 personer som besvarade enkäten², 44 av dessa var kvinnor och 24 män. Åldersspannet var 32-86 år och majoriteten av de som svarade var 65-75 år (28 stycken). Därefter såg det ut som följer: 54-64 (23 stycken), 76-86 (10 stycken), 43-53 (6 stycken) och 32-42 (endast en person). 221 personer hade öppnat enkäten men enbart 68 stycken valde att svara på den. Se nedan tabell.

² Jämför med Erik Olssons bok och hans försök att få in enkätsvar. Av 1000 enkäter fick han vid första försöket in 130 svar. Efter påtryckningar fick han till slut in 300 svar men många hade svarat som "familj". Han valde att bortse från enkätsvaren och fokusera intervjuer istället (s. 31). En liknande erfarenhet har Ann Gavanoas dels där hon utifrån samtal med en spansk forskare fått konstaterat att svenskar är absolut svårast att få information från, och dels genom sin egen undersökning där en informant avbröt intervju när hon bad honom prata engelska eftersom hon hade en spansk kollega med sig (2016: 70).

Figur 1. Diagram över fördelningen av svar från enkäten.

En reflektion är att temat inte var tillräckligt intressant eller så är man helt enkelt inte förtjust i att svara på enkäter (kanske tycker man att det tar tid, den kan vara svår att förstå eller så är man inte datavan). Syftet med enkäten kanske inte heller var tydligt nog. En av kommentarerna var "en lite konstig enkät". Oavsett så går det att skönja vissa tendenser genom de olika svaren. Majoriteten i undersökningen uppehåller sig antingen i San Agustín eller i Playa del Inglés (cirka 20 minuters promenad från San Agustín). Sex stycken är bosatta på ön och 26 är där för vintersäsongen. 13 stycken stannar tre veckor till en månad medan resterande 17 är där en eller två veckor. Åtta personer väljer att inte svara. 56 av de som svarat säger att de väljer att lyssna på livemusik när de är på ön. Resterande svarar följaktligen nej. Enkäten föll därför inte ut som önskat. Svaren var goda men jag upplevde dem inte som tillräckliga för att det skulle gå att säga så mycket mer än att man fick en svag uppfattning om vad som var viktigt och på vilket sätt. För att fördjupa kunskapen utifrån enkätsvaren valde jag därför också att fokusera på en trubadur, Micke Wedin, (som förekommer frekvent i enkätsvaren) och se vilka låtar han valde att spela under en åttaveckorsperiod. Samtidigt bad jag besökarna (åter igen genom en förfrågan på Facebook, dels genom min egen sida och dels genom gruppen Gran Canaria) att rangordna de spelningar de varit på och ge mig en kort beskrivning över varför de gjort den bedömning de gjort. Wedin spelade varje torsdag under åtta veckor på ett och samma ställe, härnäst benämnt som Placet. Stället ägs av min man (som också är svensk) och frekventeras i stort sett enbart av svenska gäster (tyskar och engelsmän förekommer också men sällan på musikkvällarna, förmodligen eftersom all reklam för dessa görs i svenska facebookgrupper). Varje vecka har det varit fullsatt med cirka 40 lyssnande gäster. Ungefär hälften av dem

är långliggare och de har närvarat vid i princip alla spelningar. Övriga är korttidsturer, allt från en vecka till fyra veckor. Åldern på gästerna överensstämmer bra med åldern på de som svarat på enkäten, det vill säga majoriteten är mellan 65 och 85 år. Eftersom enkäten inte gav det resultat som förväntats så har jag också valt att utgå från deltagande observationer och informella samtal med besökarna. Dessa samtal handlade om hur de upplevde spelningarna och de blev då också informerade om att jag höll på med ett forskningsprojekt. De flesta var väl medvetna om projektet och hade dels sett mina inlägg på Facebook och dels hade jag berättat det vid olika tillfällen när de var på puben som gäster. Huruvida de fyllt i enkäten eller ej framgick inte. Deltagande observation, enkätsvar och informella samtal har sammantaget gett mig en ganska god bild av hur man ser på levande musik som svensk tillfälligt bosatt i San Agustín.

Analysverktyg

Ehn & Löfgrens bok *Kulturanalys* från 1982 är en av utgångspunkterna för hur det är möjligt att tolka svenscars liv i utlandet. Analysmodellen är vald utifrån att den passar syftet att undersöka hur svenskar förhåller sig till musikaktiviteter på Gran Canaria och den kultur som dessa ingår i. Kultur är inget lättdefinierat begrepp. I boken lutar de sig mot en definition som delvis lyder: "Kultur omfattar därmed gemensamma kunskaper, värderingar, erfarenheter och sammanhållande tankemönster" (s. 13). De menar att utifrån ett sådant synsätt är det viktigt att se hur människor genom en vardaglig gemenskap delar och skapar ny kunskap. Det essentiella blir att upptäcka strukturer och mönster, men vara vaksam så att man inte förutsätter att allt är homogent (16). På liknande vis definierar Illman & Nynäs (2005) begreppet som något som kan användas som ett redskap för att samla in och visa på erfarenheter av mänsklig verklighet (s. 21). Viktigt när man gör en kulturanalys är att förhålla sig till det som till synes verkar vara det som är tydligast. För mig, som bor på Gran Canaria, behövs alltså att jag går utanför min förförståelse och låter det jag ser och hör få tala för sig själv. Eftersom undersökningen utgår från min mans pub så innebär det att jag till viss del varit med och planerat för musikkvällarna. Det är dock maken som sköter puben, men jag har varit där på kvällarna för att hjälpa honom med arbetet då. Det finns både fördelar och nackdelar med att ha detta insiderperspektiv. Fördelarna är att gästerna i stor utsträckning är bekanta med mig och vet vad jag arbetar med. De vill gärna berätta vad de tycker. Nackdelarna är att de möjligtvis vill framställa sig själv som mycket mer positiva än vad de egentligen är bara för att tillfredsställa mig. Detta har jag behövt ha i åtanke hela tiden både när jag pratade med gästerna och när jag skrev min analys. Att ta ett steg tillbaka för att kunna se olika mönster är en del av analysarbetet. Ehn & Löfgren lyfter fram olika slags tematiseringar och för denna artikel är följande av vikt: *Samhället och det sociala landskapet, individen och kollektivet och tid och rum* (1982: 28). Dessa kommer att fungera som

rubriker för analysdelen tillsammans med en slutdiskussion som jag valt att kalla för musikens betydelse.

Jag har också valt att använda mig av Even Ruud och hans bok *Musikk og identitet* från 2013 (2007) och jag menar att Ehn & Löfgrens tematiseringar krokar väl in i Ruuds olika "rum". *Individen och kollektivet* kan resoneras om utifrån *det personliga rummet, samhället och det sociala landskapet* synkar väl med *det sociala rummet* och *tid och rum* med *tidens och platsens rum*. Mer om rummen i relevanta avsnitt.

Samhället och det sociala landskapet

Över hela södra Gran Canaria, från San Agustin till Puerto Rico, frodas trubadurer och coverband. I varje litet köpcentrum, restaurang eller pub med en liten hörna över kan man, oavsett veckodag, höra livemusik. Musiken verkar vara en viktig del för såväl semesterupplevelser för turister som för vardagslivet hos kanarierna. Lokal musik framförs alltid i samband med lokala marknader (honungsmarknad, vinmarknad, ostmarknad med flera) och består då ofta av ett antal äldre män med gitarrer som framför folksånger från trakten, men förekommer också framför allt på små tapasrestauranger³ som också finns i turistområdena. Dessa tapasrestauranger är mycket populära bland turisterna och är alltid fullsatta när det är musikkvällar.

I San Agustin har det i köpcentret under säsongen 2024-2025 (oktober till mars) framförts livemusik på åtta barer, caféer och restauranger, varav det varit svenska trubadurer som spelat på hälften av dem. På de ställen som svenska trubadurer spelat har publiken i princip uteslutande varit svensk, förutom någon enstaka engelsman eller tysk som råkat passera och slagit sig ner. Ofta har det varit fullsatt och publiken har tydligt visat sin uppskattning för musiken och musikerna. Många ställen har musik varje kväll, medan andra har en gång i veckan eller kanske till och med mer sällan. Repertoaren bland coverband och trubadurer är oftast kända pop- och rocklåtar från 1960–1980-talet även om undantag finns där irländska band spelar irländsk musik och svenska trubadurer spelar en del svenska visor. Det går att dela in livemusik (här bortses det från den lokala kanariska musiken) i tre olika kategorier; coverband, trubadurer och kabaréer. Kabaréer är uppträdanden där sångare och sångerskor försöker likna kända artister som ABBA, Elvis Presley och Michael Jackson. Detta är musik som framförs till färdiga bakgrunder och där showen står i centrum. Coverbanden, som då består av fler än en musiker, spelar själva och likaså gör trubadurerna, som oftast är ensamma, även om de också till viss del använder sig av färdiga bakgrunder för att få ett fylligare sound. Det finns också en och annan som enbart sjunger till en karaoke-maskin.

³ Dessa är små restauranger som drivs av kanarier och serverar lokala spanska smårätter. Ofta går både lokalbefolkning och turister dit.

Förutom livemusik och pubkvällar finns det mycket att göra för den som så önskar. De svenskinriktade ställena; restauranger, skandinaviska klubben, svenska kyrkan och liknande har ofta ett schema med olika aktiviteter så att besökarna kan planera sina liv utifrån dessa. Allsång och musikquiz är mycket populära och drar mycket folk. Skandinaviska klubben, som finns både i Las Palmas och i San Agustin, har många aktiviteter, som föredrag, boulevardlingar, pokerturneringar, matlagningskvällar med mera (Skandinaviska klubben). Det går alltså att ha ett stort socialt umgänge med andra svenskar och aktivera sig i princip varje dag.

Det är mycket lätt att tala om svenska turister som innehavare av stereotypa egenskaper. Som Illman & Nynäs skriver så sorterar vi ofta in människor i olika fack och tillskriver dem gemensamma egenskaper som då ska skilja sig från andra. Svenskar är på ett sätt till skillnad från engelsmän som är på ett annat sätt. Olika personer får olika egenskaper och karaktärsdrag utifrån vilken grupp de tillhör och vi kan också utgå från självstereotypier för att förhålla oss till en speciell grupp vi anser oss tillhöra, exempelvis "typisk svensk övervintrande turist" (2005: 106). Stereotyper ger oss enklare vägar till tolkning när vi möter människor från andra länder, landsdelar eller kanske till och med stadsdelar. Ruud (2013) talar om *det sociala rummet* som handlar om hur vi ser oss själva i olika sociala grupper och hur vi förhåller oss till dessa (s. 139). Musiken kan vara en nyckel till att förstå hur vi interagerar med andra människor. För de personer jag talat med och observerat under spelningarna med Micke Wedin så verkar det vara viktigt att det just är en svensk trubadur som framför en del svenska låtar. Ruud säger: "Alle musikalske hendelser [...] framkaller og organiserer *kollektive minner* og presenterer opplevelsen av hvor vi hører hjemme" (s. 139). Detta blir då viktigt för att förstärka sin svenskhet och sin nationella tillhörighet. Det är inget man pratar om direkt men kan vara en orsak till att man väljer att gå till ställen där det svenska är tydligt och lätt att känna igen.

Individen och kollektivet

Svenskarna blir allt äldre. Enligt statistiska centralbyråns rapport 2022 så har antalet personer som är 60 år och äldre ökat med 65% de senaste 50 åren. För övriga åldersgrupper är motsvarande siffra 30%. Den åldersgrupp som ökat mest är de över 90 år som blivit dubbelt så många som för 50 år sedan (*SCB-Efter 60* 2022: 28). Därför är det också naturligt att de som deltar i aktiviteter blir äldre och äldre. Med stigande ålder finns det också mer att minnas. Katarina Lindblad visar i sin avhandling *Som plåster på själen: om äldre män och musik som välbefinnanderesurs* från 2021 hur äldre män minns och upplever sånger från sin ungdom och genom dessa ökar deras välbefinnande (Lindblad 2021:101). Detsamma kan också sägas gälla för publiken under spelkvällarna som gärna sjunger med i de låtar de är bekanta med, och där framför allt svenska låtar uppskattas mycket. Några av låtarna som Wedin framför är "Balladen om Fredrik Åkare och Cecilia Lind", "Jag hade en gång

en båt" och "Påtalåten". Alla dessa är mycket uppskattade och frammanar allsång. Gavanoas (2016) beskriver i boken *Pensionärsplaneten* hur hon hör en kvartett äldre herrar spela dragspel i en liten bar och framför visor till allsång som "Drömmen om Elin", "Sjösala vals" och "Änglahund". Den sistnämnda framkallar en gemensam tårögd sångstund (s. 201, 203). Just låten "Änglahund" tycks vara populär som allsångslåt. Låten har hörts från flera lokaler under perioden som undersökningen är gjord och allsång har förekommit, dock inte under musikkvällarna på Placet. Sångerna passar väl in men också det faktum att ett ställe som Placet är viktigt som träffpunkt och som en plats där både ensamresenärer och par har möjlighet att vara i ett sammanhang där man känner sig trygg och säker. För många är det nostalgi att sitta där och lyssna och sjunga med. Några av kommentarerna från enkäten är: "Härligt att lyssna till gamla godingar, minnas", "Dansade mycket förr innan jag träffade min man" och "Det var mycket musik i mitt föräldrahem". Ruud (2013) skriver om *det personliga rummet* att musiken utlöser en mängd känslor i oss och på vilket sätt dessa kopplas till vår identitet och hur den skapas. Han säger: "Musikken forankrer oss i situationer hvor nære relasjoner til andre gir oss den grunnleggende tilliten som er nødvendig for å utforske omverdenen" (s. 82). Även om Ruud utgår från våra allra tidigaste upplevelser av musik är detta något som följer med upp i åren. Har vi i tidig ålder funnit musik som något viktigt följer det med och vi kan i vuxen ålder ta hjälp av musik för att förhålla oss till andra. Han beskriver vidare att en av personerna han intervjuat tydligt talade om en låt som följt denne genom livet och att denna låt blivit ett slags röd tråd för personen (s. 137). Detta kan vara förklaringen till att just "Änglahund" framkallar tårar, många har haft hund någon gång under sitt liv och låten skapa en igenkänning som knyter dåtid med nutid. Alla dessa hågkomster ger deltagarna ett välbefinnande och det som Ruud kallar för 'varma ögonblick' (Ruud 2002), det vill säga stunder som är viktiga och där man mår som bäst. Stunder man återvänder till och strävar efter att hitta.

Tid och plats

När informanterna i föreliggande undersökning ska motivera varför de lyssnar eller inte lyssnar på livemusik är några av de positiva svaren sådana som: "Musik piggar upp och ger samvaro med andra likasinnade" och "Älskar konceptet mat, dricka, musik, vänner och en härlig kväll". De negativa är sådana som "Ofta är varken sångaren eller musikerna bra och då blir det tråkigt att lyssna. Dessutom är det svårt att föra ett samtal i såna barer då ljudnivån alltid är så hög" och "Vill ha tyst". Övervägande kommentarer är dock positiva och många av dem handlar om mat, dryck och umgänge med vänner. En person skriver också att det "tillhör att vara ledig".

Flera av informanterna upplever att liveuppträdanden med musik förstärker upplevelsen av att vara utomlands. Det spelar mindre roll vem som spelar och större roll vad som spelas. Spelningen upplevs som bättre när det

är fler låtar som känns igen, även om trubaduren spelar precis lika skickligt varje gång. Shane Homan skriver i introduktionen till boken *Access all eras: tribute bands and global pop culture* (2006) att publiken, som lyssnar på ett coverband, förväntar sig en viss nivå på artisten där i alla fall låten är igenkännbar. En förutsättning, menar han är att artisten väljer en känd låt och inte ett utfyllnadsspår från ett mindre känt album. Han säger: "the choice to perform a lesser known Rolling Stones song [...] might not be well received by the Friday night pub audience seeking escape from the workplace" (s. 4). Detta stämmer till viss del med hur publiken på undersökta bar reagerar. Wedin spelar i huvudsak covers som "Bad moon rising", "Somliga går med trasiga skor" och "Achy breaky heart" men några egna sånger lägger han in på väl valda ställen i spellistan och när publiken redan är inne i spelningen så fungerar de fint. Visserligen är skillnaden mot en vanlig pubspelning ganska stor då Placet är litet och intimt och inbjuder mer till lyssnande än samtal under spelningen. Upplevelsen är mer av konsert än av bakgrundsmusik.

Bild 1. Micke Wedin under en spelning på Placet. Foto: Maria Wedin.

Bland informanterna som svarat på enkäten tycks det inte finnas någon tydlig plan för musiklyssnandet. De går dit där det finns musik för stunden. Det finns flera namngivna ställen men också svar som "Olika, det beror på vad som erbjuds" och "Olika köpcentra" där musik spelas. Samma är det med musikerna. Några är namngivna, som ovan nämnda Micke Wedin, plus några andra svenska musiker och ett par stycken från brittiska öarna. Men de flesta svarar att de inte har någon favorit. De som har en favorit uppger att det är för att personen spelar bra musik, bra blandning av gamla låtar som man känner igen och spelar och sjunger bra. När de sedan beskriver sin egen musiksmak så är det mycket rock och pop från 1960–1980-talet, precis den musik som de flesta trubadurer spelar. Här får tiden en speciell betydelse. Ruud (2013) skriver: "Musikkopplevelsen foregår alltid på et bestemt tidspunkt, innenfor et bestemt tidsavsnitt i vårt personlige liv eller i historien (s. 197). Musiken som spelas från en viss tidsperiod stämmer överens med ungdomstiden för dem som lyssnar. Majoriteten av informanterna är födda mellan 1940 och 1965 och därmed får musiken från ungdomstiden en större plats i deras liv.

Deltagande i musikaktiviteter skiljer sig utifrån undersökningen mellan Sverige och Gran Canaria. En tydlig skillnad är att i Sverige verkar informanterna lägga pengar på att gå på konserter som Sweden rock, besöka olika konserterhus och åka på kryssningar. På Gran Canaria uppger 61 informanter att de inte betalar för musikupplevelsena. Kanske är det därför man inte heller ställer samma krav på kvaliteten på musikerna och artisterna. En person skriver dock "Betalar inte inträde på GC men brukar ge en slant för att visa min uppskattning". Musikerna avlönas av pubägare, men det finns alltid en dricksburk som antingen skickas runt eller står på scenen.

Bild 2. Placet. Foto: Michael Hellqvist.

Själva lokalen har också betydelse för upplevelsen. På Placet är det intimt och de som sitter där blir alla sedda av Micke, och på så vis skapas en fysisk närhet till artisten som är svårt att åstadkomma på ett större ställe med en scen. Placet har ingen scen utan trubaduren står i ingången till själva baren (där golvet

förvisso är en decimeter högre än golvet där gästerna sitter). Själva utrymmet med bord och stolar är avgränsat på båda sidor, mot vänster en restaurang och till höger mot en affär. Detta hjälper till att skapa själva platsen för aktiviteten. När det varit mycket folk har också andra sidan ”gången”⁴ använts med lånade bord och stolar. Stamgästerna har dock alltid bokat ”inne” och i regel suttit vid sina stambord varje gång, med vissa undantag. När någon stamgäst efteråt pratat med Micke och framfört önskemål om låtar de vill att han ska spela händer det att han tar upp just den låten vid nästa tillfälle. När Micke får frågan om vilka låtar han väljer och varför han väljer just dessa svarar han:

Låtar väljer jag i stort sett helt utefter det jag gillar att spela själv och efter det jag känner att jag kan göra ”rättvisa” med hjälp av de backing tracks jag producerar. Tracken försöker jag alltid hålla så sparsmakade det går med bara trummor, bas och hammond för att det ska kännas trovärdigt. Det kommer ju alltid önskemål och skulle tiden finnas hade jag ju haft ännu fler låtar i bagaget (just nu ca 150) men är det inte låtar jag gillar själv på något sätt tar jag inte upp dem. Jag måste kunna stå för det jag spelar (mail från Micke 25-03-11).

När han lagt till en låt efter önskemål så berättar han vem som önskat låten och denne får lite extra uppmärksamhet. En av stamgästerna säger så här om honom: ”Micke är en duktig sångare och musiker. En mjuk och trevlig person. Allt han gör går hem hos publiken som gärna sjunger med eller klappar händer”. Detta kan jämföras med det Alf Gabrielsson talar om som ömsesidig delaktighet och bekräftelse när trubaduren spelar. Något som ger positiv förstärkning (2003: 194).

Diskussion- Musikens betydelse

Det går att identifiera tre orsaker till att musiken är så viktig för svenskarna på Gran Canaria; gemenskapande, skapandet av välbefinnande samt semesterupplevelsen.

Det som är tydligast när man observerar spelningarna är den gemenskap som uppstår under kvällarna. Det är trångt mellan borden och många gånger får gästerna sitta tillsammans med sådana de inte känner speciellt bra. Utifrån samtal med gästerna framkom det att det mer än en gång har skett att bordsgrannar bestämt sig för att ses för gemensam middag dagen efter på någon närliggande restaurang. Musikkvällarna har alltså flera funktioner för gästerna, dels får de en trevlig kväll med musik och dryck, dels kanske de lär känna nya människor som de kan umgås med under vistelsen. Många får vänner för livet som de sedan fortsätta att träffa både i Sverige och på Gran Canaria. Detta gemenskapande är viktigt för många av dem som tillbringar vinterhalvåret i San Agustin. Man vill umgås med likasinnade, då känner man sig trygg och säker. Musiken blir därmed ett verktyg för att hitta vänner och

⁴ På varje plan i köpcentret är det en mittgång med restauranger eller affärer på varje sida om denna. Just på andra sidan av Placet är det en igenbommad restaurang vilket gör att utrymmet tillfälligt kan ”lånas” vid behov.

skapa sig en gemenskap. Tillsammans lyssnar de på musik och knyter kontakter. Man enas i en gemensam svenskhet där man har samma referensramar, sjunger samma sånger och har ett gemensamt historiskt förflutet. Gavanas beskriver hur hon dras med i allsången på ett svenskställe när de sjunger "Änglahund": "Det är som att vi är gripna av samma "svenska", känsloladdade och gemensamma referensram." (s. 203). Hennes reflektion är att det kanske handlar lika mycket om mänsklighet som om svenskhet, ett gemenskapande där man vill förvissa sig om att man inte är ensam och att närheten till andra är viktig, oavsett om det är ett djur eller en människa. Ruud (2003) resonerar kring norskhet och vad det gör för musiken och upplevelsen av densamme. Han pratar om en differentierad självbild där musiken kan identifiera oss både med det främmande och med det bekanta. Han menar att norsk identitet handlar mer om känslan att vara norsk än att geografiskt befinna sig där (s. 216). Samma är det för de svenska turisterna som geografiskt befinner sig långt från Sverige men som genom besök på svenskställen får bekräftat sin svenskhet.

En annan del av musikens betydelse är att den också skapar välbefinnande och varma ögonblick. Ett exempel är i San Agustin där svenska kyrkans lokaler förvisso är stängda och kantorn hemskickad på grund av dålig ekonomi, men en präst finns på plats och håller gudstjänster i andra lokaler i området. Dessa är väl frekventerade och framför allt de tillfällen då det är sång och musik, men det förekommer också en mängd olika aktiviteter som förenar och skapar goda upplevelser för besökarna (Facebook, Svenska kyrkan Gran Canaria). Musik är viktigt för att framkalla minnen och hågkomster. I en tidigare undersökning har jag undersökt på vilket sätt musik kan spela roll för vårt välbefinnande och hur det kan vara kopplat till just minnen och händelser i livet (Kjellander Hellqvist 2022). Specifika låtar talar till oss på olika sätt och det är synbart hur vissa personer verkligen njuter när de sjunger med i en låt de tycker om. I Lilliestams studie från 2020 intervjuade han ett antal män och kvinnor om deras favoritlåtar som de lyssnade på tillsammans och sedan diskuterade. Där visar han hur betydelsefulla låtarna är för dem och hur de kan framkalla stora emotioner även under intervjuerna. Lindblad drar slutsatsen i sin studie att:

Informanternas berättelser tyder på att det var själva upplevandet de uppskattade, att erfara de känslor och förmimmelser som musik ger dem, vara "i kontakt" med sina kroppar och känsloliv (2021: 91).

Dessa stämmer väl överens med de samtal jag haft och de iakttagelser jag gjort. Det är i stunden när musiken framförs som det är tydligt vilken betydelse den har. Vissa sjunger med, andra rör sig i takt med musiken, medan somliga sitter och blundar för att inte bli störda av några synintryck. För några kanske inte just den framförda låten är viktig och då väljer de att samtala med sina bordsgrannar. Här kan det uppstå vissa irritationer när alla inte har samma känsla för samma låtar och några väljer att prata under framförandet.

Vid några tillfällen har personer blivit tillsagda av andra gäster att respektera de som lyssnar. Med tanke på att det är på en pub på en semesterort så kan det uppstå lite skav mellan de som är där för att lyssna på en specifik trubadur och de personer som kommit dit av en slump eller för att det är livemusik. De är helt enkelt där i olika syften.

Den tredje orsaken som jag vill lyfta är att musiken är en del av semesterupplevelsen, och det spelar egentligen ingen större roll vad som spelas eller vem som spelar. Generellt är säkerligen urvalet av låtar gjort efter vilken publik som det ska spelas för och vilket tillfälle det rör sig om. Vid ett tillfälle genomförde prästen i San Agustin ett musikquiz på Placet och då kom det med en och annan psalm. Men, gästerna som var där hade troligtvis förväntat sig det eftersom de var väl medvetna om vem som styrde musikvalet. Kanske skulle det inte fungerat med en psalm under en vanlig musikkväll. Vid de vanliga trubadurkvällarna var det, som tidigare angivits, i huvudsak 60–80-talslåtar. En informant säger att ”Musik gör mig gladare”. Detta är i sin enkelhet en väldigt viktig aspekt av musiklyssnande. Alla eftersträvar att må bra och att vara glad är en del av detta. En annan säger att ”Det tillhör att vara ledig” att gå och lyssna på livemusik, äta och dricka gott. Att må bra och vara glada är ju mycket viktigt när man är på semester. Den är ju till för återhämtning och rekreation oavsett hur man väljer att tillbringa den. För somliga är det just musik, mat och dryck som förhöjer livskvaliteten och det man tar med sig som ett fint minne tillbaka till Sverige och vardagen.

Jag vill avsluta med att dra slutsatsen att musik är viktigt för väldigt många oavsett om det handlar om ett aktivt lyssnande eller om det mer rör ett bakgrundsllyssnande. Musiken förstärker upplevelsen för både boende och turister och hjälper till att skapa fina stunder för deltagarna.

Referenser

Otryckta källor

Mailkontakt med Micke Wedin 25-03-11.

Observation av åtta spelningar av Micke Wedin på Placet hösten 2024 och våren 2025.

Sällskapsresan 1980 (DVD) Regisserad av Lasse Åberg, Sverige: Viking Film.

Internetkällor

Facebook ”Svenska kyrkan Gran Canaria” (senast besökt 2025-04-25).

<https://hejspanien.com/stora-demonstrationer-mot-overturism-pa-kanarieoarna/> (senast besökt 2025-06-03).

SCB- Efter 60. En beskrivning av äldre i Sverige:

(https://www.scb.se/contentassets/c4ac9fb5ad10451aab0885b7160de9b0/be0701_2022a01_br_be51br2202.pdf) (senast besökt 2025-03-25).

Skandinaviska klubben (<https://skandinaviskaklubben.com/>) (senast besökt 2025-04-29).

Litteratur

- Andrews, Hazel (2011), *The British on holiday: charter tourism, identity and consumption*, Bristol: Channel view publications. <https://doi.org/10.1111/1467-9655.12375>
- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar (1982), *Kulturanalys: ett etnologiskt perspektiv*, 1. uppl. Stockholm: LiberFörlag.
- Gabrielsson, Alf & Lindstrom Wik, Siv (2003), "Strong Experiences Related to Music: A Descriptive System." *Musicae scientiae* 7.2, s 157–217. <https://doi.org/10.1177/102986490300700>
- Gavanas, Anna (2016), *Pensionärsplaneten: Spaniensvenskar och pensionsmigration i en globaliserad värld*, Göteborg: Makadam.
- Homan, Shane (red.) (2006), *Access all eras: tribute bands and global pop culture*, Maidenhead, Berkshire, England: Open University Press. <https://doi.org/10.1177/1329878X0812700131>
- Illman, Ruth & Nynäs, Peter (2005), *Kultur, människa, möte: ett humanistiskt perspektiv*, 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Kjellander Hellqvist, Eva (2022), "'At the end of the storm, there's a golden sky': The importance of an English football anthem for the Swedish fans" in *Journal of fandom studies*, Vol 10, Issue 1, pages 57-71. https://doi.org/10.1386/jfs_00050_1
- Lilliestam, Lars (2020), *Lyssna på musik: upplevelser, mening, hälsa*. Göteborg: Bo Ejeby förlag.
- Lindblad, Katarina (2021), *"Som plåster på själen": om äldre män och musik som välbefinnanderesurs*. Diss. (sammanfattning) Örebro: Örebro universitet.
- Löfgren, Orvar (1999), *On holiday [Elektronisk resurs] a history of vacationing*, Berkeley: University of California Press.
- Medina-Muñoz, Diego & Medina-Muñoz, Rita (2014), "Tourist Competitiveness of the Canary Islands in the European Nordic Market: An Analysis Based on Demand Evolution and Perception" in *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, (2013) Vol. 13, Supplement 1, 10– 23. <https://doi.org/10.1080/15022250.2014.959803>
- Olsson, Erik (2018), *Guiden till Spaniensverige. Diaspora, integration och transnationalitet bland svenska föreningar i södra Spanien*, Stockholm: Stockholm University Press. <https://doi.org/10.16993/bao>
- Ruud, Even (2002), *Varma ögonblick: om musik, hälsa och livskvalitet*, Göteborg: Bo Ejeby förlag.
- Woube, Annie (2014), *Finding one's place an ethnological study of belonging among Swedish migrants on the Costa del Sol in Spain*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.